

Funded by the
European Union

Government of
Sindh

unicef
for every child

Teacher Training Module: Sindhi

Learning Cycle Fourteen

سنڌي نثر جي تدريس

Sindh Technical Assistance –
Development through
Enhanced Education Programme
(STA-DEEP)

THE AGA KHAN UNIVERSITY

School Education & Literacy Department (SE&LD)

Government of Sindh.

تربيت جو تعارف ۽ استدلال

پيارا استادو!

اسڪول ايجوڪيشن ۽ لٽريسي ڊپارٽمينٽ (SE&LD) حڪومت سنڌ جي استادن جي لڳاتار پيشه وراڻي اهليت جي اوسر (CPD) واري پروگرام ۾ پليڪار. هي اسڪول گلسٽر تي ٻڌل استادن جي لڳاتار پيشه وراڻي اهليت جي اوسر (CPD) جو پروگرام، سال 2021 جي نظرثاني ٿيل اسڪول گلسٽرنگ پاليسي ۽ سال 2022 جي CPD ماڊل تحت تيار ڪري لاڳو ڪيو ويو آهي.

تدريسي مواد تي آڌاريل سڀيا جي مرحلن (CBLCS) جي هيءَ تواتر، جنهن ۾ 11 کان 20 ماڊيول شامل آهن، توهان جي ڄاڻ ۽ صلاحيتن کي ”ڪلاس جي مواد تي ٻڌل تدريسي عملن“ ۾ ويتر واڌ آڻڻ لاءِ ٺاهي وئي آهي. شروعاتي ذهن سڀيا جي مرحلن (LCS) ۾ توهان جي تدريسي صلاحيتن کي بهتر بنائڻ تي تيار ٿيو ويو ته جيئن شاگردن لاءِ ڪلاس روم کي فعال، بهرو وٺندڙ ۽ پُرلطف بنائڻ ۾ مدد ملي. انهن صلاحيتن جي بنياد تي، اهي سڀيا مرحلا (11-20) پهرين کان اٺين درجي جي شاگردن لاءِ رياضي، سائنس، انگريزي، اردو ۽ سنڌي مضمونن ۾ سڀيا جا موقعا فراهم ڪندا ۽ ڪلاس جي حالتن کي اثرائتي نموني مُنظم ڪرڻ لاءِ توهان کي جديد تدريسي حڪمت عملي سان گڏ انهن مضمونن جي ڄاڻ پڙيو بڻائيندا.

سي پي ڊي پروگرام جو نصب العين

هن پروگرام جو مقصد سڄي سنڌ جي اسڪولن ۾ سڀيا عملن جي معيار کي بهتر بنائڻ آهي، ته جيئن شاگرد سرگرم ۽ معاون سڀيا وٺندڙ، سڀيا جي ڏکيائين کي حل ڪندڙ ۽ تنقيدي سوچ رکندڙ ٿين، ته جيئن هو پنهنجو ڪم تخليقي انداز ۽ اعتماد سان ڪري سگهن. اهي سڀيا جا مرحلا شاگردن کي واضح طور تي موضوع جي ڄاڻ سمجهڻ ۽ سڀيا علم ۽ حاصل ڪيل مهارتن کي پنهنجي آسي پاسي جي دنيا سان ڳنڍڻ ۾ مدد ڏيندا. انهن ڳڻن جي حاصلات کي ممڪن بنائڻ لاءِ، استادن کي ڪلاس ۾ تدريسي ضرورتن ۽ مضمونن جي مواد لاءِ بهتر نموني تيار ٿيڻو پوندو. ان کان علاوه هي پروگرام استادن کي اسڪول گلسٽر جي بنياد تي CPD جي ذريعي خاص تربيت ڏئي ٿو ته جيئن هو شاگردن جي سڀيا جي نتيجن کي بهتر بنائي گهڻو ڳڻي وڌائين.

سي پي ڊي پروگرام جو تدريسي فلسفو

لڳاتار پيشيورائي اهليت جي اوسر (CPD) جا سمورا سيشن شراڪتدار جي سڪيا ٿيڻ جي خيال مطابق آهن. ان سوچ سان شرڪت ڪندڙن جي حوصلا افزائي ٿئي ٿي. ته جيئن؛ هڪ ته هو فعال طور تي بااختيار سڪيا عمل ۾ مشغول ٿي وڃن، ٻيو ته خود تشخيص سان گڏ جوڙيدار ساٿيءَ اچي راءِ وٺڻ کي هٿي وٺرائجي، ۽ آخري طور تعليمي وهنوار ۾ حصو وٺندڙ استادن جي هڪ ڪميونٽي ٺاهجي. انهن ڳالهين جو بنيادي مقصد تدريسي عملن کي وڌائڻ ۽ موضوعي مواد جي نظريي ۽ تدريسي حڪمت عملين جي سمجهه کي فروغ ڏيڻ آهي ته جيئن شاگرد سڪيل علم تي اثرائتي نموني ۽ اعتماد سان پنهنجي روزاني زندگيءَ ۾ لاڳو ڪرڻ جي قابل ٿين.

توهان لاءِ سهڪاري

هي ٽريننگ ماڊيول ڪلاس جي تدريسي هدايتن جي عملن ۾ توهان جي مدد ڪرڻ لاءِ ٺاهيو ويو آهي. اهو توهان آڏو مضمون جو مواد ۽ ڪلاس ۾ استعمال لاءِ ڪجهه طريقا متعارف ڪرائيندو. اهو توهان جي تدريس کي وڌيڪ منظم بڻائيندو ۽ توهان کي هڪ ماهر استاد جي حيثيت ۾ اڳتي وڌڻ ۾ مدد ڏيندو.

استادن لاءِ آن لائين CPD پورٽل

استادن لاءِ ماهرن کان سوال پڇڻ، خيالن جي تبديلي ۽ ذاتي سڪيا جا تجربا ۽ (CBLCS) کي لاڳو ڪرڻ ۾ درپيش ڏکيائين جي حل لاءِ هڪ آن لائن CPD پورٽل تيار ڪيو ويو آهي. آن لائين CPD پورٽل استادن کي سڀني ضلعن جي ٻين استادن ۽ مضمونن جي ماهرن سان ڳنڍڻ ۾ مدد ڏيندو ته جيئن هو استادن جي ڪميونٽي جي حيثيت سان معلومات وٺين ۽ سڪن.

آن لائين پورٽل: <https://stadeep-cpd.com>

نوٽ: هي مواد جي بنياد وارا سِڪيا جا مرحلا (CBLCS) اسڪول ايجوڪيشن اينڊ لٽريسي ڊپارٽمينٽ (SE&LD) گورنمينٽ آف سنڌ پاران منظور ڪيل سنڌيءَ جي پهرين کان اٺين درجي تائين جي نصاب ۽ درسي ڪتابن جي ميلاپ سان، STEADA ۽ PITE جي نگرانيءَ هيٺ تيار ڪيا ويا آهن. هنن ۾ پهرين کان اٺين درجي تائين جا سنڌي درسي ڪتاب حوالي طور استعمال ڪيا ويا آهن.

CBLCS: 1-20: مهرباني ڪري LCs 20-1 جي عنوانن جي مڪمل فهرست ڏسڻ لاءِ آخري صفحي کي ڏسو.

مَڃتا

هي ماڊيول انسٽيٽيوٽ فار ايجوڪيشنل ڊولپمينٽ جي صوبائي انسٽيٽيوٽ آف ٽيچر ايجوڪيشن (PITE) جي هدايت هيٺ IBA سکر يونيورسٽي ۽ آغا خان يونيورسٽيءَ پاران تيار ڪيو ويو. ان ۾ يونيسيف پاران سنڌ ٽيڪنيڪل ايسٽنس ڊولپمينٽ جي ترقي يافته تعليمي پروگرام (STA-DEEP) جي ذريعي مدد رهي، ۽ يورپي يونين پاران مالي مدد ڪئي وئي.

اسان هيٺين سهڪار ڪندڙن جا دل جي گهرائين سان شڪرگذار آهيون:

ايگزيڪيوٽو ڊائريڪٽر، سنڌ ٽيچرس ايجوڪيشن ڊولپمينٽ اٿارٽي (STEDA)	محترم سيد رسول بخش شاھ
ڊائريڪٽر جنرل پراونشل انسٽيٽيوٽ آف ٽيچر ايجوڪيشن (PITE)	محترمه نصرت فاطمه ڪلهوڙو
ايڊيشنل ڊائريڪٽر، ڊائريڪٽوريٽ آف ٽيچر ٽريننگ انسٽيٽيوٽس سنڌ	محترم عنات الله شيخ
ڊائريڪٽر ايگزيڪيوٽو ڊولپمينٽ سينٽر ايت سکر آءِ بي اي يونيورسٽي	ڊاڪٽر الطاف حسين سمون
ايسوسيئيٽ پروفيسر ۽ ڊائريڪٽر ائوٽريچ ايت آغا خان يونيورسٽي، ڪراچي	ڊاڪٽر تڪبير علي
ڊائريڪٽر، ڊڪار ڄامشورو	محترم عبدالمجيد ڀرٽ
ايسوسيئيٽ پروفيسر جي سي اي سکر/ ماڊيول ڊولپر ۽ سبجيڪٽ اسپيشلسٽ آءِ بي اي سکر	ڊاڪٽر عبدالوحيد ڪلوز

مادبول ڊولپر ۽ ڊپٽي ڊائريڪٽر، اسٽيڊيا	محترمہ ريحانہ پروين ميراڻي
مادبول ڊولپر، گورنمينٽ ايليمينٽري ڪاليج آف ايجوڪيشن، حيدرآباد	محترم دلشاد احمد ڏيڻو
مادبول ڊزائينر، سکر آءِ بي اي يونيورسٽي سکر	محترم حسن علي
پروجيڪٽ مينيجر، سکر آءِ بي اي يونيورسٽي سکر	محترم سيد ڪامران شاھ
پروجيڪٽ مينيجر، سکر آءِ بي اي يونيورسٽي سکر	محترمہ رابعہ بٽول
ايجوڪيشن مينيجر، يونيسيف	محترمہ آپير مقبول
ايجوڪيشن اسپيشلسٽ، يونيسيف	محترم آصف ابرار
ايجوڪيشن آفيسر، يونيسيف	ڊاڪٽر پرويز پيرزادو
نیشنل ٽيچرس پروفیشنل ڊولپمينٽ ڪنسلٽنٽ، يونيسيف	محترم آفتاب احمد نظاماڻي

سنڌي نثر جي تدريسَ

سڪيا جا مقصدَ: هن تربيتي مرحلي جي پُڄاڻيءَ تي، سڪيا وٺندڙ ان قابل ٿي ويندا ته اهي؛

سنڌي نثر جي مکيه خاصيتن ۽ موضوعن کي سُڃاڻي سگهندا، ۽ انهن جي تدريسَ جي طريقن کان آگاهه ٿيندا.

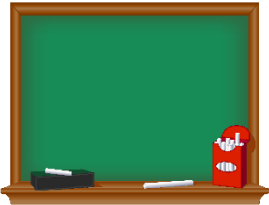

ڪلاس رُومَ ۾ سنڌي نثر متعارف ڪرائڻ ۽ سيکارڻ لاءِ پُرڪشش ۽ موثر تدريسي حڪمت عمليون ٺاهي پيش ڪري سگهندا.

نثر جي تدريسَ بابت حاصل ڪيل معلومات تي پنهنجا تاثر پيش ڪري سگهندا.

سيشن پلان

Materials/resources گهريل سامان / وسيلا	Activities/learning experiences سرگرميون / سڳيا جا تجربا ۽ هدايتون	Objective سرگرميءَ جو مقصد	Time وقت
<p>بورڊ، مارڪر، نوٽ بُڪ، پين، ليپ ٽاپ، پروجيڪٽر وغيره.</p> 	<p>1. سڀني شرڪت ڪندڙ استادن صاحبين کي هن تربيتي پروگرام ۾ پليڪار ڄڻو. 2. پروگرام جي باقائده شروعات قرآن پاڪ جي تلاوت سان ڪريو.</p> <p>ابتدائي سرگرمي: (ذهني آمادگي Motivation)</p> <ul style="list-style-type: none"> • ڇا توهان ڄاڻيو ٿا؟ <p>1. شرڪت ڪندڙن کان هيٺين سوالن ذريعي سنڌي نثر بابت دلچسپ حقيقتن جا جواب وٺو.</p> <p>ا. جديد سنڌي نثر جي ابتداء ڪهڙي دور ٿي؟ (انگريز دور) ب. سنڌيءَ ۾ پهريون اصلوڪو ناول ڪهڙو هو؟ (مرزا قليچ بيگ جو ”دلارام“) پ. مقبول سنڌي مزاح نگار جو نالو ڀڏايو؟ (علي احمد بروهي) ت. سنڌي ادب جي مقبول سفرناما نويس جو نالو ڀڏايو؟ (الطاف شيخ) ٿ. هيٺين سطح جي سنڌي درسي ڪتابن ۾ توهان جي پسند جو نثري سبق ڪهڙو آهي؟</p> <p>پوءِ اعلان ڪريو ته اڄوڪي ويهڪ ۾ نثر جي تدريس بابت ڇا ٿينداسين.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • پليڪار / شروعات ڪرڻ • ذهني آمادگي سان آغاز ڪرڻ 	 <p>05 منٽ</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ● ت تربيتي ماڊل جو تعارف <p>تربيت ڏيندڙ مختصر تقرير سان مرحلي جي ايجنڊا ۽ مقصدن جو جائزو پيش ڪندو.</p>	<p>تربيتي مرحلي جي ايجنڊا ۽ مقصدن کان آگاهه ٿيڻ</p>	 <p>05 منٽ</p>
<p>مددي مواد 01 جون ڪاپيون، تقرير لاءِ مواد</p> 	<ul style="list-style-type: none"> ● ذيلي موضوع: <ol style="list-style-type: none"> 1. نثري وصف 2. سنڌي نثر جون مختلف صنفون 3. نثر جي تدريس جا طريقا <ul style="list-style-type: none"> ● جوڙين ۾ تبادلہ خيال (Think pair share) <p>چاٿيل موضوع تي لکيل مددي مواد نمبر _ 01 تربيتي استادن کي پڙهڻ لاءِ ڏيو. هدايت ڪريو ته مددي مواد غور سان پڙهي، ان بابت سندن خيال ساڻين سان وڻدين.</p> <p>مضمون، مقالو، ڪهاڻي / افسانو، آتم ڪهاڻي، سوانح عمري وغيره</p> <ul style="list-style-type: none"> ● مختصر تقرير (Mini Lecture) <ol style="list-style-type: none"> 1. نثر جي وصف، فن، تدريس حڪمت عملي ۽ سرگرمين تي هڪ ننڍو ليڪچر ڏيو. 2. مددي مواد جي مطالعي ۽ ليڪچر کانپوءِ تربيتي استادن جي گروپن مان هڪ يا ٻن نمائندن کان چاٿيل موضوع تي مختصر پيشڪش ڪرايو. ڪي سوال ۽ مونجهارا هجن ته اهي پڻ حل ڪيو. <ul style="list-style-type: none"> ● تشخيصي سرگرمي: <ol style="list-style-type: none"> 1. نثري صنفن تي مختصر سوال 2. نثر پڙهائڻ جي حڪمت عملي تي مختصر سوال 	<p>سنڌي نثر جي مختلف قسمن ۽ ان جي تدريس حڪمت عملي کان آگاه ٿيڻ</p> 	 <p>35 منٽ</p>

60 منٽ

سنڌي درسي ڪتابن مان نثري
سبقن جون تدريسي سرگرميون
عملي طور پيش ڪرڻ ۽ موٽ
ڏيڻ

• ذيلي موضوع

1. سنڌي درسي ڪتابن مان نثر جي سبقي منصوبن جي تياري
2. سنڌي نثر پڙهائڻ جي عملي مشق
3. تعميري ۽ اصلاحي موٽ

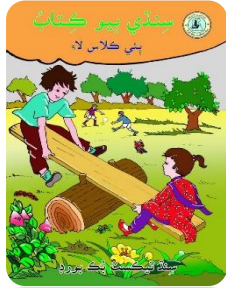
• گروپ سرگرمي (تريسي مشق)

1. سڀيا وٺندڙن کي مختلف گروپن ۾ ورهائي کين هدايتون ڏيو ته هر گروپ سنڌي درسي ڪتابن مان ڪو مختلف سرگرمين تي ٻڌل سبقي منصوبو تيار ڪن، ۽ پوءِ ان جي عملي تريس پيش ڪن.

هرگروپ کي درجيوار ڪم ڏيو. مثال طور؛

مددي مواد نمبر 02

”ڪهاڻيءَ“ جي تدريسَ

(قصو بادشاه ۽ وزير جو. ڪلاس چوٿون.ص. 68) / (گهٽ
گهرو دوست. ڪلاس ٽيون.ص. 54)

گروپ پهريون

” سوانحي مضمون“ جي تدريسَ

(سيد الهندو شاه. ڪلاس ٽيون.ص. 84)

گروپ ٻيو

” سير ۽ سفر“ تي ٻڌل سبق جي تدريسَ

(ڪينجهر ڍنڍ جو سير. ڪلاس ٻيون.ص. 66)

گروپ ٽيون

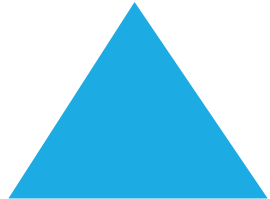
1. تربيتي استادن کي گهربل سبق جو مواد پڙهڻ ۽ تياري ڪرڻ لاءِ ڏيو. ان
عمل ۾ هر گروپ جي رهنمائي ڪريو.

2. ڪجهه منٽن کانپوءِ انهن کان پيشڪش ڪرايو.

هر پيشڪش کانپوءِ ٻين استادن کان موٽ ڏياريو. پوءِ پنهنجي پاران تعميري ۽
اصلاحي موٽ ڏيو.

سندي درسي ڪتاب، لپڻ
ٽاپ، وغيره.

	<p style="text-align: center;">ذيلي موضوع</p> <ul style="list-style-type: none"> • سموري ڏينهن جو نتيجو ۽ خلاصو يا حاصل مطلب • چڪاس • خلاصي جي سرگرمي <p>اڇوڪي سيشن متعلق سڀني سکيا حاصل ڪندڙن کان تاثر وٺي پوءِ پاڻ سموري مرحلي جي ڪارگذاري جا اهم نڪتا خلاصي جي صورت ۾ بيان ڪريو.</p> <ul style="list-style-type: none"> • تشخيصي سرگرمي <p>1. تربيتي استادن کي هدايت ڏيو ته هيٺين نڪتن تي پنهنجا تاثر لکڻ.</p> <ul style="list-style-type: none"> • اڇ مون نثر ۽ ان جي تدريس بابت سکيو: <hr/> <ul style="list-style-type: none"> • ڪو سوال يا مونجهارو جنهن جي وضاحت جي اڃان ضرورت آهي. <hr/>	<p>سموري مرحلي جي ڪارگذاريءَ جو ورجاءُ ڪري خلاصو يا حاصل مطلب بيان ڪرڻ ۽ مجموعي چڪاس</p>	 <p>15 منٽ</p>
--	---	--	--

نثر: (وصف، صنفون، تدريسي سرگرميون ۽ ترڪيون)

ٻوليءَ جي روانيءَ ۾ ڳالهائيل يا تحريري اظهار جي هڪ روپ کي نثر چئجي ٿو. ان جون مختلف صنفون آهن. جهڙوڪ؛ مضمون، مقالو، قصو / داستان، ناول، ڪهاڻي / افسانو، آتم ڪهاڻي (پنهنجي زندگيءَ بابت احوال جيڪو پاڻ لکجي)، سوانح عمري (بين شخصيتن بابت سندن زندگيءَ جو احوال)، سفرنامو، مڪالمو، مزاحيه خاڪا، رپورٽ، تقرير، خط، درخواست وغيره.

• نثري سبق پڙهائڻ جون سرگرميون ۽ ترڪيون :

آکاڻيءَ وارو طريقو، سمعي ۽ ناطقي طريقو، تقريري طريقو، ڊرامه ڪاري، رول پلي (نثري سبقن تي شاگردن کان مختلف ڪردار ڪرائڻ)، وڏي آواز سان پڙهڻ، بلند خواني / وڏي آواز پڙهڻ (Read aloud)، خاموش پڙهڻ، پڙهڻ جا مقابلا ڪرائڻ، رپورٽ مرتب ڪرڻ، انفرادي ڪم/ اسائنمينٽ، جوڙين ۾ تبديله خيال، چڱس حڪمت عملي (وڏي عبارت مختلف حصن ۾ ورهائي گروهن ۾ پڙهائڻ)، ڪلاس مشاهدو: نثر جي تدريس جي ڪلاسن جو مشاهدو ڪرڻ ۽ موت ڏيڻ، گول ميز: پڙهڻ جي مسئلن (Reading difficulties) تي بحث ڪرڻ وغيره. اسان ڄاڻيون ٿا ته ٻارن کي مٿين سطح تي نثري سبق پڙهائڻ کان اڳ اول هيٺين سطح تي پڙهڻ سيکاريو ويندو آهي. پڙهڻ سيکارڻ لاءِ پڙهڻ جي پنجن ئي جُزن (صوتي ڄاڻ، صوتيات، لفظي ذخيرو، رواني، تفهيم) جون تدريسي سرگرميون نثري سبق پڙهائڻ لاءِ درجي آڌار استعمال ڪيون وينديون آهن. اهي ۽ ٻيون ڪجهه ترڪيون هيٺ ڏجن ٿيون.

الف بي جي ڄاڻ ۽ آوازن جي سڃاڻپ، هجي ڪرڻ: الف-ب وارو طريقو، صوتي طريقو، لکيل جملا پڙهائڻ، اٿپورا يا بي ترتيب جملا پڙهائڻ ۽ درست ڪرائڻ، ڇپيل تصوير سان گڏ لکيل نالا پڙهائڻ، شاگردن ۾ پڙهڻ جي عادت پيدا ڪرڻ لاءِ آکاڻيون ۽ نظم پڙهائڻ، ڪتاب ۽ اخبارون پڙهائڻ، وغيره.

• نثري سبق پڙهائڻ جا ڏاڪا:

- شروعات / آمادگي،
- پهرين / مثالي پڙهڻ،
- بين پڙهڻ، انفرادي پڙهڻ،
- جائزو، حاصل مطلب

حوالا

وڌيڪ مطالعي لاءِ:

سنڌي ٻوليءَ جو نصاب (پهرين کان پنجين درجي لاءِ). 2018. ادارہ نصاب، جائزو ۽ تحقيق. سنڌ جامشورو
 سنڌي ٻوليءَ جو نصاب (ڇهين کان اٺين درجي لاءِ). 2022. ادارہ نصاب، جائزو ۽ تحقيق. سنڌ جامشورو.
 سيد شير شاهه، مغل عبدالجبار. 1990. سنڌي ٻوليءَ جي سکيا (پي ٽي سي ڪلاس لاءِ). جامشورو. سنڌ ٽيڪسٽ بڪ بورڊ. ص. 134-135
 سنڌيءَ جي تدريس. ڪورس گائيد. 2016. هائير ايجوڪيشن ڪميشن پاڪستان.

For reference:

List of 1-20 LCs topics

Topics	Learning Cycles (LCs)
پڙهڻ جي مهارت	LC-1
ڳالهائڻ جي مهارت	LC-2
پڙهڻ جي مهارت (i)	LC-3
پڙهڻ جي مهارت (ii)	LC-4
لکڻ جي مهارت	LC-5
زبان شناسي	LC-6
تقرير جي مهارت	LC-7
پسنديگي ۽ تنقيد	LC-8
تخليقي تحرير	LC-9
زندگيءَ جون لساني مهارتون	LC-10
سنڌي صوتيات جي تدريس	LC-11
لفظي بناوت ۽ جملن جي جوڙجڪ	LC-12
سنڌي نظم جي تدريس	LC-13
سنڌي نثر جي تدريس	LC-14
سنڌي پڙهائڻ جا طريقا ۽ حڪمت عمليون	LC-15
سنڌي پڙهڻ جون ڏکيائون	LC-16
سنڌي پڙهڻ جي چڪاس	LC-17
سنڌي مضمون نويسيءَ جي تدريس	LC-18
سنڌي ٻولي سکيا لاءِ ٽيڪنالاجيءَ جو استعمال	LC-19
شاگردن جي چنگ-پلاني	LC-20

Contact email address:

kamranshah@iba-suk.edu.pk

School Education & Literacy Department (SE&LD)
Government of Sindh

